บทที่ 4

ผลการวิจัย

การคัดแยกแบคทีเรียผลิตเอนไซม์ไลเปส

คัดแยกแบคทีเรียผลิตเอนไซม์ไลเปสจากดินตัวอย่างที่ได้จากป่าธรรมชาติชนิดต่างๆ และทุ่งหญ้าในเขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาค้อ อุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง อุทยานแห่งชาติน้ำหนาว และอุทยานแห่งชาติภูหินร่องกล้า จำนวน 64 ตัวอย่าง โดยใช้อาหาร nutrient agar ที่มีน้ำมันมะกอกเป็นแหล่งคาร์บอนและแหล่งพลังงาน โดยแบคทีเรียผลิตเอนไซม์ไลเปสจะสร้างรอยใสรอบโคโลนีบนอาหารที่ใช้คัดแยกเมื่อมีการผลิตเอนไซม์ไลเปสออกมาย่อยน้ำมันมะกอกที่เป็นสับสเตรทเพื่อนำไปสังเคราะห์เป็นพลังงานและองค์ประกอบของเซลล์ (ภาพ 9) ผลการทดลองสามารถคัดแยกแบคทีเรียผลิตเอนไซม์ไลเปสจำนวน 326 ไอโซเลท (ตาราง 4) ซึ่งมีสัณฐานวิทยาของโคโลนีแต่ละไอโซเลทที่เจริญบนอาหาร nutrient agar แตกต่างกัน (ตาราง 5) และจากคุณสมบัติการติดสีย้อมแบบแกรม แยกแบคทีเรียผลิตเอนไซม์ไลเปสที่คัดแยกได้เป็น 2 กลุ่มคือ แบคทีเรีย แกรมลบรูปท่อน 306 ไอโซเลท และแบคทีเรียแกรมบวกรูปท่อน 16 ไอโซเลท และรูปร่างกลม 4 ไอโซเลท โดยแบคทีเรียแกรมบวกแยกได้จากดินตัวอย่างของเขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาค้อ จำนวน 18 ไอโซเลท และดินตัวอย่างของอุทยานแห่งชาติภูหินร่องกล้า 2 ไอโซเลท ส่วนดินตัวอย่างจากอุทยานแห่งชาติน้ำหนาวและอุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวงพบเฉพาะแบคทีเรียผลิตเอนไซม์ไลเปสที่เป็นแบคทีเรียแกรมลบเท่านั้น จากสัณฐาณวิทยาของเซลล์ทั้งหมดที่กล่าวมาแบ่ง กลุ่มของแบคทีเรียผลิตเอนไซม์ไลเปสที่คัดแยกได้เป็น 8 กลุ่ม โดยพิจารณาคุณสมบัติการติดสีย้อมแบบแกรม ลักษณะรูปร่างขอบ และสีโคโลนีของแบคทีเรียที่เจริญบนอาหาร NA (ตาราง 5)

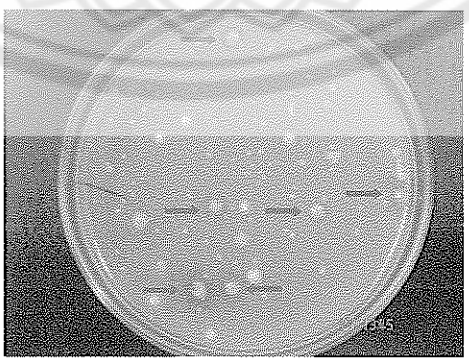

ภาพ 9 ลักษณะโคโลนีแบคทีเรียผลิตเอนไซม์ไลเปสบนอาหารดัดแปลง nutrient agar

ตาราง 4 แสดงจำนวนแบคทีเรียผลิตเอนไซม์ไลเปสที่คัดแยกได้

พื้นที่	จำนวนไอโซเลทของแบคทีเรียผลิตเอนไซม์ไลเปส				
	ดินตัวอย่าง 1	ดินตัวอย่าง 2	ดินตัวอย่าง 3	ดินตัวอย่าง 4	รวม
เขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาค้อ					
ป่าดิบเขา	6	4	6	4	20
ป่าดิบชื้น	2	5	5	3	15
ป่าดิบแล้ง	6	3	4	6	19
ทุ่งหญ้า	4	4	2	3	13
อุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง					
ป่าดิบเขา	4	6	6	4	20
ป่าดิบแล้ง	4	5	4	4	17
ป่าสน	6	4	4	4	18
ทุ่งหญ้า	4	4	4	6	18
อุทยานแห่งชาติน้ำหนาว					
ป่าดิบเขา	6	5	5	6	22
ป่าดิบชื้น	8	10	7	8	33
ป่าสน	6	8	8	6	28
ป่าเต็งรัง	4	4	7	5	20
ป่าเบญจพรรณ	6	9	6	8	29
อุทยานแห่งชาติภูหินร่องกล้า					
ป่าดิบเขา	4	6	6	4	20
ป่าสน	6	4	4	4	18
ป่าเต็งรัง	4	5	4	3	16
รวม					326

ตาราง 5 แสดงลักษณะสัณฐานวิทยาของแบคทีเรียผลิตเอนไซม์ไลเปสที่คัดแยกได้

กลุ่ม	เซลล์			โคโลนี			ไอโซเลท
	แกรม	รูปร่าง	การจัดเรียงตัว	รูปร่าง	ขอบ	สี	
1	–	rod	single	round	smooth	white	110
2	–	rod	single	round	rough	white	42
3	–	rod	chain	round	rough	white	21
4	–	rod	single	round	smooth	yellow	55
5	–	rod	single	round	rough	yellow	78
6	+	rod	single	spindle	rough	white	2
7	+	rod	chain	round	rough	white	14
8	+	coccus	staphylococcus	round	smooth	white	4

การคัดเลือกแบคทีเรียผลิตเอนไซม์ไลเปสขั้นต้น

จากการคัดเลือกแบคทีเรียผลิตเอนไซม์ไลเปสขั้นต้น โดยพิจารณาจากค่าดัชนีเอนไซม์ (Enzyme Index : EI) ผลการทดลองแบ่งกลุ่มแบคทีเรียผลิตเอนไซม์ไลเปสได้เป็น 4 กลุ่ม คือ กลุ่มที่หนึ่ง แบคทีเรียผลิตเอนไซม์ไลเปสที่มีค่าดัชนีเอนไซม์ตั้งแต่ 2 ($EI \geq 2$) ขึ้นไปภายในระยะเวลา 48 ชั่วโมง จำนวน 46 ไอโซเลท กลุ่มที่สอง แบคทีเรียผลิตเอนไซม์ไลเปสที่มีค่าดัชนีเอนไซม์น้อยกว่า 2 แต่สังเกตได้ชัดเจน ($EI < 2$) จำนวน 154 ไอโซเลท กลุ่มที่สาม แบคทีเรียผลิตเอนไซม์ไลเปสที่มีค่าดัชนีเอนไซม์น้อยกว่า 2 สังเกตได้ไม่ชัดเจน ($EI < 2$) จำนวน 79 ไอโซเลท และกลุ่มสุดท้าย คือ แบคทีเรียผลิตเอนไซม์ไลเปสที่ไม่ให้ค่าดัชนีเอนไซม์ใน 48 ชั่วโมง ($EI = 0$) จำนวน 47 ไอโซเลท (ตาราง 6)

แบคทีเรียผลิตเอนไซม์ไลเปสในกลุ่มที่หนึ่งจำนวน 7 ไอโซเลทมีค่าดัชนีเอนไซม์น้อยกว่า 2 ที่ 24 ชั่วโมง แต่มีค่าดัชนีเอนไซม์ตั้งแต่ 2 ขึ้นไปที่ 48 ชั่วโมง (ตาราง 7) แบคทีเรียผลิตเอนไซม์ไลเปสจำนวน 9 ไอโซเลทมีค่าดัชนีเอนไซม์ลดลงน้อยกว่า 2 ที่ 48 ชั่วโมง เนื่องจากขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางโคโลนีเพิ่มขึ้น (แบคทีเรียมีการเจริญเพิ่มขึ้น) แต่ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางรอยใสคงที่หรือเพิ่มขึ้นเพียงเล็กน้อยเท่านั้น ค่าดัชนีเอนไซม์จึงลดลง (ตาราง 8)

ตาราง 6 แสดงค่าดัชนีเอนไซม์ (EI) ของแบคทีเรียผลิตเอนไซม์ไลเปสภายใน 48 ชั่วโมง

พื้นที่	จำนวนแบคทีเรียผลิตเอนไซม์ไลเปส (ไอโซเลท)			
	EI>2, รอยใส ชัดเจน	EI<2, รอยใส ชัดเจน	EI<2, รอยใส ไม่ชัดเจน	ไม่เกิด รอยใส
เขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาค้อ	11	34	13	9
อุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง	14	24	23	12
อุทยานแห่งชาติน้ำหนาว	17	60	35	20
อุทยานแห่งชาติภูหินร่องกล้า	4	36	8	6
รวม	46	154	79	47

ตาราง 7 แสดงค่าดัชนีเอนไซม์ (EI) ของแบคทีเรียผลิตเอนไซม์ไลเปส 46 ไอโซเลท ที่ 24 ชั่วโมง

รหัสเชื้อ	EI	รหัสเชื้อ	EI	รหัสเชื้อ	EI
KH11	1.50	TC42	2.00	NH15	1.50
KH33	2.75	TC44	2.75	NH45	2.40
KH42	1.50	TH13	2.50	ND35	2.00
KE15	3.00	TH24	2.00	NM12	2.20
KE43	3.00	TH31	2.00	NM22	2.20
KT33	1.75	TH44	2.50	NM25	2.25
KS11	2.50	TE21	2.00	NM43	2.00
KS12	2.00	TS11	2.00	NT11	2.34
KS21	2.00	TS46	2.00	NT23	1.88
KS23	1.67	NC13	2.42	NT27	2.00
KS24	1.75	NC23	2.00	NT42	2.00
TC13	2.00	NC24	2.00	PC11	3.50
TC16	3.50	NC31	2.00	PC31	2.00
TC24	2.00	NC33	2.00	PC32	3.00
TC32	2.34	NH11	2.50	PC43	2.00
TC41	2.29				

หมายเหตุ: K คือ เขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาค้อ T คือ อุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง
N คือ อุทยานแห่งชาติน้ำหนาว P คือ อุทยานแห่งชาติภูหินร่องกล้า
H = ดินป่าดิบเขา E = ดินป่าดิบแล้ง
T = ดินป่าดิบชื้น S = ดินทุ่งหญ้า
C = ดินป่าสน D = ดินป่าเต็ง-รัง
M = ดินป่าเบญจพรรณ

ตาราง 8 แสดงค่าดัชนีเอนไซม์ (EI) ของแบคทีเรียผลิตเอนไซม์ไลเปส 46 ไอโซเลท ที่ 48 ชั่วโมง

รหัสเชื้อ	EI	รหัสเชื้อ	EI	รหัสเชื้อ	EI
KH11	2.00	TC42	2.00	NH15	2.00
KH33	3.00	TC44	2.40	NH45	2.50
KH42	2.00	TH13	1.50	ND35	3.00
KE15	3.00	TH24	2.30	NM12	2.67
KE43	3.00	TH31	2.00	NM22	2.83
KT33	2.00	TH44	1.50	NM25	2.50
KS11	3.00	TE21	2.00	NM43	1.92
KS12	2.67	TS11	2.00	NT11	2.83
KS21	2.00	TS46	1.40	NT23	2.00
KS23	2.22	NC13	2.21	NT27	2.25
KS24	2.00	NC23	2.67	NT42	1.84
TC13	1.25	NC24	2.75	PC11	3.60
TC16	3.50	NC31	1.80	PC31	2.34
TC24	1.40	NC33	3.00	PC32	3.00
TC32	1.84	NH11	2.57	PC43	2.67
TC41	2.17				

การคัดเลือกแบคทีเรียผลิตเอนไซม์ไลเปสขั้นยืนยัน

1. การวัดความสามารถในการผลิตกรดไขมันของแบคทีเรียผลิตเอนไซม์ไลเปส

การคัดเลือกแบคทีเรียผลิตเอนไซม์ไลเปสขั้นยืนยันโดยสังเกตการณ์เปลี่ยนแปลงสีของ Bromocresol purple (BCP) จากสีม่วงอมแดงไปเป็นสีเหลืองโดยใช้ระยะเวลาสั้นที่สุด จากการทดลองพบว่า แบคทีเรียผลิตเอนไซม์ไลเปส 3 ไอโซเลท เปลี่ยนสีของ BCP ภายใน 12 ชั่วโมง และ 4 ไอโซเลท เปลี่ยนสีของ BCP ภายใน 24 ชั่วโมง แต่แบคทีเรียผลิตเอนไซม์ไลเปสส่วนใหญ่เปลี่ยนสีของ BCP ได้ตั้งแต่ 48 ชั่วโมงขึ้นไป (ตาราง 9)

ตาราง 9 แสดงระยะเวลาที่ใช้ในการเปลี่ยนแปลงสี bromocresol purple ของแบคทีเรียผลิตเอนไซม์ไลเปส

ระยะเวลา (ชั่วโมง)	รหัสเชื้อที่เปลี่ยนสี bromocresol purple	ไอโซเลท
12	PC31 PC43 KS11	3
24	TC44 TC16 NM25 NT27	4
36	TH44 TH24 TC42 NM43	4
48	TE21 TH31 TH13 TS46 NC24 NT42	6
60	TC43 TC24 TC32 NM12 KE15 KE43 KS23	7
72	TC41 NC13 NC22 NH45 NC23 KS21 KS12 KH33	8
84	TS11 NH15 NT23 NT11 KT33	5
96	PC32 PC11 NC33 NM22 ND35 NC31 NH11 KS24 KH42	9

2. การวิเคราะห์ค่ากิจกรรมจำเพาะของเอนไซม์ไลเปส

กิจกรรมจำเพาะเอนไซม์สูงที่สุด คือ ไอโซเลท TC16 KS11, TC44 โดยมีค่ากิจกรรมจำเพาะเอนไซม์ไลเปสเท่ากับ 55.06, 54.46 และ 51.58 (U/mg protein) ตามลำดับ (ตาราง 10) คัดเลือกแบคทีเรียผลิตเอนไซม์ไลเปสทั้ง 3 ไอโซเลท เพื่อศึกษาปัจจัยที่เหมาะสมต่อการผลิตเอนไซม์ไลเปส

ตาราง 10 แสดงค่ากิจกรรมจำเพาะของเอนไซม์ไลเปสของแบคทีเรียที่คัดแยกได้

รหัสเชื้อ	ค่ากิจกรรมจำเพาะของเอนไซม์ (U/mg protein)	รหัสเชื้อ	ค่ากิจกรรมจำเพาะของเอนไซม์ (U/mg protein)
KH11	33.52	TS11	34.24
KH33	30.79	TS46	26.22
KH42	33.90	NC13	40.08
KE15	34.47	NC23	41.17
KE43	26.55	NC24	26.19
KT33	33.63	NC31	29.22
KS11	54.46	NC33	30.52
KS12	21.89	NH11	41.58
KS21	34.11	NH15	47.67
KS23	16.07	NH45	23.09
KS24	25.96	ND35	45.15
TC13	39.67	NM12	28.85
TC16	55.06	NM22	31.13
TC24	21.00	NM25	21.72
TC32	26.80	NM43	26.33
TC41	23.33	NT11	35.96
TC42	41.33	NT23	32.08
TC44	51.58	NT27	26.62
TH13	21.08	NT42	17.28
TH24	15.92	PC11	25.17
TH31	19.11	PC31	32.90
TH44	14.83	PC32	30.72
TE21	31.69	PC43	19.35

ปัจจัยที่เหมาะสมต่อการเจริญและผลิตเอนไซม์ไลเปสของแบคทีเรีย

1. อุณหภูมิที่เหมาะสม

วิเคราะห์การเจริญจากปริมาณชีวมวลที่ผลิตได้ในรูปของน้ำหนักเซลล์แห้ง และค่ากิจกรรมจำเพาะของเอนไซม์ตามหลักการทางสถิติ เมื่อเพาะเลี้ยงไอโซเลท KS11, TC16 และ TC44 ที่อุณหภูมิแตกต่างกัน พบว่า ค่ากิจกรรมจำเพาะของเอนไซม์และน้ำหนักเซลล์แห้งที่เวลา 0 ชั่วโมง ไม่มีความแตกต่างกันทางสถิติ ที่เวลา 24 และ 48 ชั่วโมงของทุกอุณหภูมิมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับความเชื่อมั่น 95 เปอร์เซ็นต์ ค่ากิจกรรมจำเพาะของเอนไซม์และน้ำหนักเซลล์แห้งของแบคทีเรียผลิตเอนไซม์ไลเปสทั้ง 3 ไอโซเลทมีค่าสูงสุดที่อุณหภูมิ 30 องศาเซลเซียส เวลา 48 ชั่วโมง (ตาราง 11 และ 12)

ตาราง 11 แสดงค่ากิจกรรมจำเพาะเอนไซม์ไลเปสของแบคทีเรียผลิตเอนไซม์ไลเปสเจริญที่อุณหภูมิแตกต่างกัน

รหัสเชื้อ	เวลา (ชั่วโมง)	ค่ากิจกรรมจำเพาะของเอนไซม์ (U/mg protein)			
		30°C	35°C	37°C	40°C
KS11	0	12.74^{NS}	11.37^{NS}	11.44^{NS}	11.16^{NS}
	24	29.61*	22.73*	18.45*	14.90*
	48	42.62*	28.41*	21.94*	16.25*
TC16	0	14.59^{NS}	13.06^{NS}	13.10^{NS}	15.19^{NS}
	24	22.82*	20.45*	19.30*	18.11*
	48	43.11*	27.02*	22.78*	17.50*
TC44	0	14.47^{NS}	13.95^{NS}	14.36^{NS}	13.38^{NS}
	24	34.34*	29.47*	22.36*	19.61*
	48	38.29*	36.73*	23.25*	20.69*

หมายเหตุ: ทำการวิเคราะห์ทางสถิติ Two-way ANOVA แสดงนัยสำคัญ (Significant) ที่ $P \leq 0.05$ ข้อมูลในตารางตัวเลขที่มี * กำกับมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ และ NS (Not Significant) ไม่มีความแตกต่างกันทางสถิติ เมื่อเปรียบเทียบเชิงซ้อนโดยวิธี Duncan's test ที่ระดับความเชื่อมั่น 95 เปอร์เซ็นต์

ตาราง 12 แสดงน้ำหนักเซลล์แห้งของแบคทีเรียผลิตเอนไซม์ไลเปส เจริญที่อุณหภูมิแตกต่างกัน

รหัสเชื้อ	เวลา (ชั่วโมง)	น้ำหนักเซลล์แห้ง (กรัมต่อลิตร)			
		30°C	35°C	37°C	40°C
KS11	0	0.003 NS	0.003 NS	0.004 NS	0.003 NS
	24	0.766*	0.444*	0.360*	0.100*
	48	1.230*	0.887*	0.607*	0.330*
TC16	0	0.003 NS	0.003 NS	0.004 NS	0.005 NS
	24	0.634*	0.478*	0.410*	0.180*
	48	0.975*	0.723*	0.45*	0.327*
TC44	0	0.005 NS	0.003 NS	0.004 NS	0.004 NS
	24	0.700*	0.540*	0.467*	0.217*
	48	1.100*	0.853*	0.633*	0.400*

หมายเหตุ: ทำการวิเคราะห์ทางสถิติ Two-way ANOVA แสดงนัยสำคัญ (Significant) ที่ $P \leq 0.05$ ข้อมูลในตารางตัวเลขที่มี * กำกับมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ และ NS (Not Significant) ไม่มีความแตกต่างกันทางสถิติ เมื่อเปรียบเทียบเชิงซ้อนโดยวิธี Duncan's test ที่ระดับความเชื่อมั่น 95 เปอร์เซ็นต์

2. ค่าพีเอชเริ่มต้นของอาหารเลี้ยงเชื้อที่เหมาะสม

จากผลการวิเคราะห์ค่ากิจกรรมจำเพาะของเอนไซม์และน้ำหนักเซลล์แห้งตามหลักการทางสถิติ เมื่อเพาะเลี้ยงไอโซเลท KS11, TC16 และ TC44 ในอาหารพีเอชแตกต่างกัน พบว่าค่ากิจกรรมจำเพาะของเอนไซม์ที่เวลา 0 ชั่วโมง และพีเอช 10 ไม่มีความแตกต่างกันทางสถิติ ที่เวลา 24 และ 48 ชั่วโมงของพีเอช 6-9 มีความแตกต่างกันทางสถิติ เมื่อวิเคราะห์น้ำหนักเซลล์แห้ง พบว่า ที่เวลา 0 ชั่วโมง ไม่มีความแตกต่างกันทางสถิติ ที่เวลา 24 และ 48 ชั่วโมงของทุกพีเอชมีความแตกต่างกันทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่น 95 เปอร์เซ็นต์ ค่ากิจกรรมจำเพาะของเอนไซม์และน้ำหนักเซลล์แห้งของแบคทีเรียผลิตเอนไซม์ไลเปสทั้ง 3 ไอโซเลทมีค่าสูงสุดเมื่อเพาะเลี้ยงในอาหารพีเอช 9 อุณหภูมิ 30 องศาเซลเซียส เวลา 48 ชั่วโมง (ตาราง 13 และ 14)

ตาราง 13 แสดงค่ากิจกรรมจำเพาะของเอนไซม์ไลเปสของแบคทีเรียผลิตเอนไซม์ไลเปสเจริญในอาหารที่มีค่าพีเอชเริ่มต้นแตกต่างกัน

รหัสเชื้อ	ระยะเวลา (ชั่วโมง)	ค่ากิจกรรมจำเพาะของเอนไซม์ (U/mg protein)					
		pH 5	pH 6	pH 7	pH 8	pH 9	pH 10
KS11	0	9.04^{NS}	8.96^{NS}	11.32^{NS}	10.20^{NS}	12.44^{NS}	10.82^{NS}
	24	22.96*	29.32*	32.46*	35.46*	37.99*	9.81^{NS}
	48	27.25*	31.63*	35.71*	46.34*	51.95*	10.67^{NS}
TC16	0	9.12^{NS}	11.00^{NS}	10.18^{NS}	10.78^{NS}	10.87^{NS}	10.78^{NS}
	24	18.80*	21.12*	26.10*	29.99*	30.10*	13.39^{NS}
	48	22.18*	25.88*	29.35*	35.96*	48.36*	14.67^{NS}
TC44	0	11.80^{NS}	11.34^{NS}	13.26^{NS}	13.51^{NS}	13.46^{NS}	10.41^{NS}
	24	15.04*	16.13*	19.04*	25.51*	33.62*	9.78^{NS}
	48	25.51*	23.74*	30.70*	35.87*	39.51*	13.11^{NS}

หมายเหตุ: ทำการวิเคราะห์ทางสถิติ Two-way ANOVA แสดงนัยสำคัญ (Significant) ที่ $P \leq 0.05$ ข้อมูลในตารางตัวเลขที่มี * กำกับมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ และ NS (Not Significant) ไม่มีความแตกต่างกันทางสถิติ เมื่อเปรียบเทียบเชิงซ้อนโดยวิธี Duncan's test ที่ระดับความเชื่อมั่น 95 เปอร์เซ็นต์

ตาราง 14 แสดงน้ำหนักเซลล์แห้งของแบคทีเรียผลิตเอนไซม์ไลเปส เจริญในอาหารที่มีค่าพีเอชเริ่มต้นแตกต่างกัน

รหัสเชื้อ	ระยะเวลา (ชั่วโมง)	น้ำหนักเซลล์แห้ง (กรัมต่อลิตร)					
		pH 5	pH 6	pH 7	pH 8	pH 9	pH 10
KS11	0	0.001 NS	0.004 NS	0.003 NS	0.003 NS	0.004 NS	0.003 NS
	24	0.167*	0.267*	0.467*	0.667*	0.733*	0.133*
	48	0.367*	0.500*	0.800*	1.700*	1.867*	0.167*
TC16	0	0.004 NS	0.003 NS	0.004 NS	0.004 NS	0.004 NS	0.003 NS
	24	0.400*	0.233*	0.400*	1.100*	1.500*	0.133*
	48	0.500*	0.534*	0.867*	1.067*	1.734*	0.140*
TC44	0	0.005 NS	0.003 NS	0.003 NS	0.003 NS	0.005 NS	0.003 NS
	24	0.207*	0.234*	0.400*	0.567*	0.700*	0.134*
	48	0.300*	0.434*	0.500*	0.967*	1.267*	0.167*

หมายเหตุ: ทำการวิเคราะห์ทางสถิติ Two-way ANOVA แสดงนัยสำคัญ (Significant) ที่ $P \leq 0.05$ ข้อมูลในตารางตัวเลขที่มี * กำกับมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ และ NS (Not Significant) ไม่มีความแตกต่างกันทางสถิติ เมื่อเปรียบเทียบเชิงซ้อนโดยวิธี Duncan's test ที่ระดับความเชื่อมั่น 95 เปอร์เซ็นต์

3. ปริมาณออกซิเจนที่เหมาะสม

จากผลการวิเคราะห์ค่ากิจกรรมจำเพาะของเอนไซม์และน้ำหนักเซลล์แห้งตามหลักการทางสถิติเมื่อเพาะเลี้ยง KS11, TC16 และ TC44 โดยบ่มบนเครื่องเขย่าความเร็วแตกต่างกัน พบว่า ค่ากิจกรรมจำเพาะของเอนไซม์ที่เวลา 0 ชั่วโมง ไม่มีความแตกต่างกันทางสถิติ ที่เวลา 24 และ 48 ชั่วโมงของทุกความเร็วมีความแตกต่างกันทางสถิติ เมื่อวิเคราะห์น้ำหนักเซลล์แห้ง พบว่าที่เวลา 0 ชั่วโมง ไม่มีความแตกต่างกันทางสถิติ แต่ที่เวลา 24 และ 48 ชั่วโมงของทุกความเร็วมีความแตกต่างกันทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่น 95 เปอร์เซ็นต์ ค่ากิจกรรมจำเพาะของเอนไซม์ของทั้ง 3 ไอโซเลทมีค่าสูงสุดเมื่อเพาะเลี้ยงที่ความเร็ว 200 รอบต่อนาที และน้ำหนักเซลล์แห้งของแบคทีเรียผลิตเอนไซม์ไลเปสทั้ง 3 ไอโซเลทมีค่าสูงสุดเมื่อเพาะเลี้ยงที่ความเร็ว 150 รอบต่อนาที อุณหภูมิ 30 องศาเซลเซียส เวลา 48 ชั่วโมง (ตาราง 15 และ 16)

ตาราง 16 แสดงน้ำหนักเซลล์แห้งของแบคทีเรียผลิตเอนไซม์ไลเปส เจริญในอาหารที่บ่มบนเครื่องเขย่าความเร็วรอบแตกต่างกัน

รหัสเชื้อ	ระยะเวลา (ชั่วโมง)	น้ำหนักเซลล์แห้ง (กรัมต่อลิตร)		
		150 รอบ/นาที	200 รอบ/นาที	250 รอบ/นาที
KS11	0	0.003 ^{NS}	0.004 ^{NS}	0.003 ^{NS}
	24	0.934*	0.734*	0.433*
	48	3.033*	1.867*	0.934*
TC16	0	0.004 ^{NS}	0.004 ^{NS}	0.003 ^{NS}
	24	2.467*	1.500*	0.800*
	48	3.134*	1.734*	0.967*
TC44	0	0.004 ^{NS}	0.005 ^{NS}	0.003 ^{NS}
	24	1.000*	0.700*	0.667*
	48	1.634*	0.967*	0.800*

หมายเหตุ: ทำการวิเคราะห์ทางสถิติ Two-way ANOVA แสดงนัยสำคัญ (Significant) ที่ $P \leq 0.05$ ข้อมูลในตารางตัวเลขที่มี * กำกับมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ และ NS (Not Significant) ไม่มีความแตกต่างกันทางสถิติ เมื่อเปรียบเทียบเชิงซ้อนโดยวิธี Duncan's test ที่ระดับความเชื่อมั่น 95 เปอร์เซ็นต์

4. ระยะเวลาที่เหมาะสมในการเก็บเกี่ยวเซลล์

จากผลการวิเคราะห์ค่ากิจกรรมจำเพาะของเอนไซม์และน้ำหนักเซลล์แห้งตามหลักการทางสถิติเมื่อเพาะเลี้ยง KS11, TC16 และ TC44 และเก็บเกี่ยวเซลล์ที่ระยะเวลาแตกต่าง พบว่า ค่ากิจกรรมจำเพาะของเอนไซม์ที่เวลา 0 ชั่วโมงของทั้ง 3 ไอโซเลทไม่มีความแตกต่างกันทางสถิติ ที่ระยะเวลาอื่นๆ มีความแตกต่างกันทางสถิติ เมื่อวิเคราะห์น้ำหนักเซลล์แห้ง พบว่า ที่เวลา 0 ชั่วโมงของทั้ง 3 ไอโซเลท ที่เวลา 36, 42 และ 54 ชั่วโมงของไอโซเลท KS11 และที่เวลา 24, 48 และ 54 ชั่วโมงของไอโซเลท TC44 ไม่มีความแตกต่างกันที่ระดับความเชื่อมั่น 95 เปอร์เซ็นต์ ทุกไอโซเลทมีค่ากิจกรรมจำเพาะของเอนไซม์สูงสุดเมื่อวิเคราะห์ที่เวลา 48 ชั่วโมง แต่ไอโซเลท KS11 และ TC16 มีน้ำหนักเซลล์แห้งสูงสุดที่เวลา 48 ชั่วโมง และ TC44 มีน้ำหนักเซลล์แห้งสูงสุดที่เวลา 36 ชั่วโมง (ตาราง 17 และ 18)

ตาราง 17 แสดงค่ากิจกรรมจำเพาะเอนไซม์ไลเปสของแบคทีเรียผลิตเอนไซม์ไลเปสที่ระยะเวลาในการเก็บเซลล์แตกต่างกัน

รหัสเชื้อ	ค่ากิจกรรมจำเพาะของเอนไซม์ (U/mg protein)					
	0 ชม	24 ชม	36 ชม	42 ชม	48 ชม	54 ชม
KS11	12.44^{NS}	22.91*	24.78*	35.97*	52.62*	27.55*
TC16	10.87^{NS}	20.12*	26.39*	37.66*	46.96*	31.19*
TC44	11.80^{NS}	17.04*	21.63*	34.25*	44.92*	29.63*

หมายเหตุ: ทำการวิเคราะห์ทางสถิติ One-way ANOVA แสดงนัยสำคัญ (Significant) ที่ $P \leq 0.05$ ข้อมูลในตารางตัวเลขที่มี * กำกับมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ และ NS (Not Significant) ไม่มีความแตกต่างกันทางสถิติ เมื่อเปรียบเทียบเชิงซ้อนโดยวิธี Duncan's test ที่ระดับความเชื่อมั่น 95 เปอร์เซ็นต์

ตาราง 18 แสดงน้ำหนักเซลล์แห้งของแบคทีเรียผลิตเอนไซม์ไลเปสที่ระยะเวลาในการเก็บเซลล์แตกต่างกัน

รหัสเชื้อ	น้ำหนักเซลล์แห้ง (กรัมต่อลิตร)					
	0 ชม	24 ชม	36 ชม	42 ชม	48 ชม	54 ชม
KS11	0.004^{a}	0.734*	1.333^{b}	1.334^{b}	1.867*	1.366^{b}
TC16	0.004^{a}	0.630*	0.843*	1.100*	1.734*	1.420*
TC44	0.005^{a}	0.700^{c}	1.366*	0.967*	0.763^{c}	0.690^{c}

หมายเหตุ: ทำการวิเคราะห์ทางสถิติ One-way ANOVA แสดงนัยสำคัญ (Significant) ที่ $P \leq 0.05$ ข้อมูลในตารางตัวเลขที่มี * กำกับมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ และตัวเลขที่มีตัวอักษรเหมือนกันกำกับไม่มีความแตกต่างกันทางสถิติ เมื่อเปรียบเทียบเชิงซ้อน โดยวิธี Duncan's test ที่ระดับความเชื่อมั่น 95 เปอร์เซ็นต์

5. ชนิดและความเข้มข้นแหล่งคาร์บอนที่เหมาะสม

ศึกษาชนิดและความเข้มข้นของแหล่งคาร์บอนที่เหมาะสมต่อการผลิตเอนไซม์ไลเปสของแบคทีเรียผลิตเอนไซม์ไลเปส 3 ไอโซเลท โดยเพาะเลี้ยงที่สภาวะเหมาะสมในอาหารที่มีน้ำมันมะกอก น้ำมันถั่วเหลือง และน้ำมันปาล์มเป็นแหล่งคาร์บอน ผลการวิเคราะห์ค่ากิจกรรมจำเพาะของเอนไซม์และน้ำหนักเซลล์แห้งตามหลักการทางสถิติ พบว่า ทุกความเข้มข้นของทุกแหล่งคาร์บอนทั้ง 3 ชนิดมีความแตกต่างกันทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่น 95 เปอร์เซ็นต์ โดยพบว่าน้ำมันมะกอกความเข้มข้น 1 เปอร์เซ็นต์ เป็นแหล่งคาร์บอนดีที่สุดของไอโซเลท KS11 และ TC44 และน้ำมันถั่วเหลือง 1 เปอร์เซ็นต์ เป็นแหล่งคาร์บอนดีที่สุดของไอโซเลท TC16 (ตาราง 19 และ 20)

ตาราง 19 แสดงค่ากิจกรรมจำเพาะของเอนไซม์ไลเปสของแบคทีเรียผลิตเอนไซม์ไลเปสที่เพาะเลี้ยงในชนิดและความเข้มข้นของแหล่งคาร์บอนแตกต่างกัน

รหัสเชื้อ	แหล่งคาร์บอน	ค่ากิจกรรมจำเพาะของเอนไซม์ (U/mg protein)							
		0.5%	1%	1.5%	2%	2.5%	3%	3.5%	4%
KS11	Olive oil	46.58*	68.33*	53.31*	49.33*	47.67*	43.80*	39.83*	36.54*
	Palm	40.07*	39.07*	36.52*	32.06*	30.57*	27.58*	29.16*	26.98*
	Soybean	42.98*	50.61*	55.47*	46.57*	45.09*	40.11*	37.67*	36.38*
TC16	Olive oil	38.43*	41.82*	45.32*	57.48*	55.07*	55.05*	46.83*	35.45*
	Palm	38.92*	36.98*	38.46*	37.84*	32.02*	21.72*	29.51*	17.21*
	Soybean	55.05*	58.15*	47.06*	45.55*	38.85*	27.74*	28.06*	19.95*
TC44	Olive oil	45.60*	53.51*	47.15*	43.67*	40.50*	33.75*	31.64*	27.73*
	Palm	39.50*	39.46*	37.22*	33.25*	34.36*	27.46*	25.00*	20.15*
	Soybean	41.34*	50.94*	47.87*	44.65*	39.14*	35.33*	34.02*	26.78*

หมายเหตุ: ทำการวิเคราะห์ทางสถิติ Two-way ANOVA แสดงนัยสำคัญ (Significant) ที่ $P \leq 0.05$ ข้อมูลในตารางตัวเลขที่มี * กำกับมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ และ NS (Not Significant) ไม่มีความแตกต่างกันทางสถิติ เมื่อเปรียบเทียบเชิงซ้อนโดยวิธี Duncan's test ที่ระดับความเชื่อมั่น 95 เปอร์เซ็นต์

ตาราง 20 แสดงน้ำหนักเซลล์แห้งของแบคทีเรียผลิตเอนไซม์ไลเปสที่เพาะเลี้ยงในชนิดและความเข้มข้นของแหล่งคาร์บอนแตกต่างกัน

รหัสเชื้อ	แหล่งคาร์บอน	น้ำหนักเซลล์แห้ง (กรัมต่อลิตร)							
		0.5%	1%	1.5%	2%	2.5%	3%	3.5%	4%
KS11	Olive oil	1.27*	1.57*	1.43*	1.40*	1.37*	1.27*	0.75*	0.50*
	Palm	0.43*	0.40*	0.37*	0.33*	0.28*	0.20*	0.17*	0.20*
	Soybean	0.90*	0.99*	0.87*	0.73*	0.60*	0.43*	0.23*	0.16*
TC16	Olive oil	0.90*	1.07*	0.90*	0.70*	0.63*	0.37*	0.40*	0.33*
	Palm	0.64*	0.50*	0.50*	0.42*	0.35*	0.30*	0.31*	0.25*
	Soybean	1.70*	1.97*	1.77*	1.60*	0.90*	0.73*	0.43*	0.47*
TC44	Olive oil	1.37*	1.90*	1.84*	1.67*	1.23*	1.00*	0.85*	0.49*
	Palm	0.97*	0.67*	0.50*	0.45*	0.33*	0.27*	0.24*	0.20*
	Soybean	0.90*	1.00*	0.83*	0.70*	0.67*	0.63*	0.43*	0.41*

หมายเหตุ: ทำการวิเคราะห์ทางสถิติ Two-way ANOVA แสดงนัยสำคัญ (Significant) ที่ $P \leq 0.05$ ข้อมูลในตารางตัวเลขที่มี * กำกับมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ และ NS (Not Significant) ไม่มีความแตกต่างกันทางสถิติ เมื่อเปรียบเทียบเชิงซ้อนโดยวิธี Duncan's test ที่ระดับความเชื่อมั่น 95 เปอร์เซ็นต์

6. ชนิดและความเข้มข้นแหล่งไนโตรเจนที่เหมาะสม

ศึกษาชนิดและความเข้มข้นของแหล่งไนโตรเจนที่เหมาะสมต่อการผลิตเอนไซม์ไลเปสของแบคทีเรียผลิตเอนไซม์ไลเปส 3 ไอโซเลท โดยเพาะเลี้ยงที่สภาวะเหมาะสมในอาหารที่มียูเรียเปบโตน ยีสต์เอ็กซ์แทร็กซ์ และแอมโมเนียมซัลเฟตเป็นแหล่งไนโตรเจน ผลการวิเคราะห์ค่ากิจกรรมจำเพาะของเอนไซม์ตามหลักการทางสถิติ พบว่า ทุกความเข้มข้นของทุกแหล่งไนโตรเจนทั้ง 4 ชนิด มีความแตกต่างกันทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่น 95 เปอร์เซ็นต์ โดยพบว่า แอมโมเนียมซัลเฟต ความเข้มข้น 0.25 เปอร์เซ็นต์ เป็นแหล่งไนโตรเจนดีที่สุดของไอโซเลท KS11 แอมโมเนียมซัลเฟต ความเข้มข้น 0.2 เปอร์เซ็นต์ เป็นแหล่งไนโตรเจนดีที่สุดของไอโซเลท TC44 และยีสต์เอ็กซ์แทร็กซ์ ความเข้มข้น 0.35 เปอร์เซ็นต์ เป็นแหล่งไนโตรเจนดีที่สุดของไอโซเลท TC16 เมื่อวิเคราะห์น้ำหนักเซลล์แห้ง พบว่า มีความแตกต่างทางสถิติเมื่อใช้ความเข้มข้นและแหล่งไนโตรเจนแตกต่างกัน แต่

เมื่อพิจารณาเฉพาะเปปโตนและยีสต์เอ็กซ์แทร็กซ์ที่ระดับความเข้มข้นเดียวกันพบว่าทั้ง 3 ไอโซเลท ไม่มีความแตกต่างทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่น 95 เปอร์เซ็นต์ น้ำหนักเซลล์แห้งทุกไอโซเลทมีแนว โน้มเพิ่มขึ้นเมื่อเพาะเลี้ยงในอาหารที่มีเปปโตนและยีสต์เอ็กซ์แทร็กซ์ความเข้มข้นสูงเป็นแหล่งไนโตรเจน (ตาราง 21 และ 22)

ตาราง 21 แสดงค่ากิจกรรมจำเพาะเอนไซม์ไลเปสของแบคทีเรียผลิตเอนไซม์ไลเปสที่เพาะเลี้ยงในชนิดและความเข้มข้นของแหล่งไนโตรเจนแตกต่างกัน

รหัสเชื้อ	แหล่งไนโตรเจน	ค่ากิจกรรมจำเพาะของเอนไซม์ (U/mg protein)							
		0.05%	0.1%	0.15%	0.2%	0.25%	0.3%	0.35%	0.4%
KS11	$(NH_4)_2SO_4$	23.35*	35.56*	51.79*	53.76*	72.76*	63.77*	33.17*	15.53*
	Urea	40.94*	54.17*	52.70*	55.21*	51.15*	36.77*	33.52*	25.09*
	Peptone	51.94*	53.94*	47.97*	41.91*	44.40*	29.89*	29.23*	24.73*
	YE	54.02*	50.99*	44.38*	38.38*	37.84*	36.67*	34.25*	33.36*
TC16	$(NH_4)_2SO_4$	24.53*	53.85*	64.76*	59.76*	49.86*	27.98*	27.40*	32.82*
	Urea	33.81*	37.13*	42.66*	48.10*	42.38*	36.88*	23.77*	31.61*
	Peptone	49.52*	52.46*	55.19*	69.12*	50.98*	47.15*	37.27*	31.01*
	YE	40.80*	44.03*	56.58*	62.86*	62.75*	63.79*	77.43*	48.56*
TC44	$(NH_4)_2SO_4$	40.75*	47.25*	45.65*	70.72*	51.06*	47.70*	32.75*	18.57*
	Urea	54.74*	60.91*	56.95*	45.39*	38.08*	38.39*	36.80*	19.27*
	Peptone	68.04*	51.62*	53.50*	48.55*	44.17*	33.22*	23.74*	11.01*
	YE	47.16*	53.12*	56.01*	58.29*	64.65*	49.30*	49.40*	36.82*

หมายเหตุ: ทำการวิเคราะห์ทางสถิติ Two-way ANOVA แสดงนัยสำคัญ (Significant) ที่ $P \leq 0.05$ จากข้อมูลในตารางตัวเลขที่มี * กำกับมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ และ NS (Not significant) ไม่มีความแตกต่างกันทางสถิติ เมื่อเปรียบเทียบเชิงซ้อน โดยวิธี Duncan's test ที่ระดับความเชื่อมั่น 95 เปอร์เซ็นต์

ตาราง 22 แสดงน้ำหนักเซลล์แห้งของแบคทีเรียผลิตเอนไซม์ไลเปสที่เพาะเลี้ยงในชนิดและความเข้มข้นของแหล่งไนโตรเจนแตกต่างกัน

รหัสเชื้อ	แหล่งไนโตรเจน	น้ำหนักเซลล์แห้ง (กรัมต่อลิตร)							
		0.05%	0.1%	0.15%	0.2%	0.25%	0.3%	0.35%	0.4%
KS11	$(NH_4)_2SO_4$	1.33*	1.50*	1.57*	1.63*	1.99*	1.83*	1.73*	1.10*
	Urea	0.59*	0.67*	0.73*	0.97*	0.77*	0.50*	0.40*	0.43*
	Peptone	0.60^{a}	0.87^{b}	1.47^{c}	1.53^{d}	1.97^{e}	2.17^{f}	2.33^{g}	2.50^{h}
	YE	0.40^{a}	0.75^{b}	1.33^{c}	1.40^{d}	1.70^{e}	2.33^{f}	2.40^{g}	2.60^{h}
TC16	$(NH_4)_2SO_4$	1.03*	1.10*	1.23*	1.28*	0.83*	0.80*	0.67*	0.61*
	Urea	0.70*	0.53*	0.60*	0.43*	0.30*	0.27*	0.23*	0.20*
	Peptone	0.53^{a}	0.70^{b}	1.43^{c}	1.47^{d}	1.70^{e}	2.13^{f}	2.37^{g}	2.45^{h}
	YE	0.63^{a}	0.93^{b}	1.47^{c}	1.53^{d}	1.67^{e}	1.99^{f}	2.30^{g}	2.42^{h}
TC44	$(NH_4)_2SO_4$	1.40*	1.43*	1.50*	1.77*	1.53*	1.28*	0.90*	0.70*
	Urea	0.90*	0.67*	0.50*	0.40*	0.37*	0.33*	0.28*	0.10*
	Peptone	0.47^{a}	0.77^{b}	1.37^{c}	1.53^{d}	1.70^{e}	1.93^{f}	2.35^{g}	2.50^{h}
	YE	0.50^{a}	0.97^{b}	1.43^{c}	1.60^{d}	1.83^{e}	1.97^{f}	2.43^{g}	2.70^{h}

หมายเหตุ: ทำการวิเคราะห์ทางสถิติ Two-way ANOVA แสดงนัยสำคัญ (Significant) ที่ $P \leq 0.05$ จากข้อมูลในตารางตัวเลขที่มี * กำกับมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ และตัวเลขที่มีตัวอักษรเหมือนกันกำกับไม่มีความแตกต่างกันทางสถิติเมื่อเปรียบเทียบเชิงซ้อน โดยวิธี Duncan's test ที่ระดับความเชื่อมั่น 95 เปอร์เซ็นต์

1. **ลำดับนิวเคลีโอไทด์ (5' -> 3') ของไอโซเลท KS11**

5'-GGTAGATGAACGCTGGCGGCATGCCTTACACATGCAAGTCGAACGGC
GCACGGGTGCTTGCACCTGGTGGCGAGTGGCGAACGGGTGAGTAATACATCGGAAC
ATGTCCTGTAGTGGGGGATAGCCCGGCGAAAGCCGGATTAATACCGCATACGATCCA
CGGATGAAAGCGGGGGACCTTCGGGCCTCGCGCTATAGGGTTGGCCGATGGCTGAT
TAGCTAGTTGGTGGGGTAAAGGCCTACCAAGGCGACGATCAGTAGCTGGTCTGAGAG
GACGACCAGCCACACTGGGACTGAGACACGGCCCAGACTCCTACGGGAGGCAGCA
GTGGGGAATTTTGGACAATGGGCGAAAGCCTGATTCCAGCAATGCCGCGTGTGTGAA
GAAGGCCTTCGGGTTGTAAAGCACTTTTGTCCGGAAAGAAATCCTTGGCTCTAATACA
GTCGGGGGATGACGGTACCGGAAGAATAAGCACCGGCTAACTACGTGCCAGCAGCC
GCGGTaATACGTAGGGTGCGAGCGTTAATCGGAATTACTGGGCGTAAAGCGTGCGCA
GGCGGTTTGCTAAGACCGATGTGAAATCCCCGGGCTCAACCTGGGAACTGCATTGGT
GACTGGCAGGCTAGAGTATGGCAGAGGGGGGTAGAATTCCACGTGTAGCAGTGAAAT
GCGTAGAGATGTGGAGGAATACCGATGGCGAAGGCAGCCCCCTGGGCCAATACTGA
CGCTCATGCACGAAAGCGTGGGGAGCAAACAGGATTAGATACCCTGGTAGTCCACGC
CCTAAACGATGTCAACTAGTTGTTGGGGATTCATTTCCTTAGTAACGTAGCTAACGCGT
GAAGTTGACCGCCTGGGGAGTACGGTCGCAAGATTAAAACTCAAAGGAATTGACGGG
GACCCGCACAAGCGGTGGATGATGTGGATTAATTCGATGCAACGCGAAAAACCTTAC
CTACCCTTGACATGGTCGGAATCCTGCTGAGAGGTGGGAGTGCTCGAAAGAGAACCG
GCGCACAGGTGCTGCATGGCTGTCGTCAGCTCGTGTCGTGAGATGTTGGGTTAAGTC
CCGCAACGAGCGCAACCCTTGTCCTTAGTTGCTACGCAAGAGCACTCTAAGGAGACT
GCCGGTGACAAACCGGAGGAAGGTGGGGATGACGTCAAGTCCTCATGGCCCTTATG
GGTAGGGCTTCACACGTCATACAATGGTCGGAACAGAGGGTTGCCAACCCGCGAGG
GGGAGCTAATCCCAGAAAACCGATCGTAGTCCGGATTGCACTCTGCAACTCGAGTGC
ATGAAGCTGGAATCGCTAGTAATCGCGGATCAGCATGCCGCGGTGAATACGTTCCCG
GGTCTTGTACACACCGCCCGTCACACCATGGGAGTGGGTTTTACCAGAAGTGGCTAGT
CTAACCGCAAGGAGGACGGTCACCACGGTAGGATTCATGACTGGGGTGAA-3'

2. ลำดับนิวเคลีโอไทด์ (5' -> 3') ของไอโซเลท TC16

5'-TGCAAGTCGAACGGCAGCACGGGTGCTTGCACCTGGTGGCGAGTGG
CGAACGGGTGAGTAATACATCGGAACATGTCCTGTAGTGGGGGATAGCCCGGCGAAA
GCCGGATTAATACCGCATACGATCTACGGATGAAAGCGGGGGACCTTCGGGCCTCGC
GCTATAGGGTTGGCCGATGGCTGATTAGCTAGTTGGTGGGGTAAAGGCCTACCAAGG
CGACGATCAGTAGCTGGTCTGAGAGGACGACCAGCCACACTGGGACTGAGACACGG
CCCAGACTCCTACGGGAGGCAGCAGTGGGGAATTTTGGACAATGGGCGAAAGCCTG
ATCCAGCAATGCCGCGTGTGTGAAGAAGGCCTTCGGGTTGTAAAGCACTTTTGTCCGG
AAAGAAATCCTTGGCTCTAATACAGTCGGGGGATGACGGTACCGGAAGAATAAGCAC
CGGCTAACTACGTGCCAGCAGCCGCGGTAATACGTAGGGTGCGAGCGTTAATCGGAA
TTACTGGGCGTAAAGCGTGCGCAGGCGGTTTGCTAAGACCGATGTGAAATCCCCGGG
CTCAACCTGGGAACTGCATTGGTGACTGGCAGGCTAGAGTATGGCAGAGGGGGGTA
GAATTCCACGTGTAGCAGTGAAATGCGTAGAGATGTGGAGGAATACCGATGGCGAAG
GCAGCCCCCTGGGCCAATACTGACGCTCATGCACGAAAGCGTGGGGAGCAAACAGG
ATTAGATACCCTGGTAGTCCACGCCCTAAACGATGTCAACTAGTTGTTGGGGATTCATT
TCCTTAGTAACGTAGCTAACGCGTGAAGTTGACCGCCTGGGGAGTACGGTCGCAAGA
TTAAAACTCAAAGGAATTGACGGGGACCCGCACAAGCGGTGGATGATGTGGATTAATT
CGATGCAACGCGAAAAACCTTACCTACCCTTGACATGGTCGGAATCCTGCTGAGAGGT
GGGAGTGCTCGAAAGAGAACCGGCGCACAGGTGCTGCATGGCTGTCGTCAGCTCGT
GTCGTGAGATGTTGGGTTAAGTCCCGCAACGAGCGCAACCCTTGTCCTTAGTTGCTAC
GCAAGAGCACTCTAAGGAGACTGCCGGTGACAAACCGGAGGAAGGTGGGGATGACG
TCAAGTCCTCATGGCCCTTATGGGTAGGGCTTCACACGTCATACAATGGTCGGAACAG
AGGGTTGCCAACCCGCGAGGGGGAGCTAATCCCAGAAAACCGATCGTAGTCCGGATT
GCACTCTGCAACTCGAGTGCATGAAGCTGGAATCGCTAGTAATCGCGGATCAGCATG
CCGCGGTGAATACGTTCCCGGGTCTTGTACACACCGCCCGTCACATCCATGGGAGTG
GGTTTTACCAGAAGTGGCTAGTCTAACCGCAAGGAGGACGGTCACCACGGTAGGATT
CATGACTGGGGTGAAGCGAAAACCA-3'

3. **ลำดับนิวเคลีโอไทด์ (5' -> 3') ของไอโซเลท** TC44

5'-TGAACGCTGGCGGCATGCCTTACACATGCAAGTCGAACGGCAGCACG
GGTGCTTGCACCTGGTGGCGAGTGGCGAACGGGTGAGTAATACATCGGAACATGTCC
TGTAGTGGGGGATAGCCCGGCGAAAGCCGGATTAATACCGCATACGATCTACGGATG
AAAGCGGGGGACCTTCGGGCCTCGCGCTATAGGGTTGGCCGATGGCTGATTAGCTAG
TTGGTGGGGTAAAGGCCTACCAAGGCGACGATCAGTAGCTGGTCTGAGAGGACGAC
CAGCCACACTGGGACTGAGACACGGCCCAGACTCCTACGGGAGGCAGCAGTGGGG
AATTTTGGACAATGGGCGAAAGCCTGATCCAGCAATGCCGCGTGTGTGAAGAAGGCC
TTCGGGTTGTAAAGCACTTTTGTCCGGAAAGAAATCCTTGGCTCTAATACAGTCGGGG
GATGACGGTACCGGAAGAATAAGCACCGGCTAACTACGTGCCAGCAGCCGCGGTAAT
ACGTAGGGTGCGAGCGTTAATCGGAATTACTGGGCGTAAAGCGTGCGCAGGCGGTTT
GCTAAGACCGATGTGAAATCCCCGGGCTCAACCTGGGAACTGCATTGGTGACTGGCA
GGCTAGAGTATGGCAGAGGGGGGTAGAATTCCACGTGTAGCAGTGAAATGCGTAGAG
ATGTGGAGGAATACCGATGGCGAAGGCAGCCCCCTGGGCCAATACTGACGCTCATG
CACGAAAGCGTGGGGAGCAAACAGGATTAGATACCCTGGTAGTCCACGCCCTAAACG
ATGTCAACTAGTTGTTGGGGATTCATTTCCTTAGTAACGTAGCTAACGCGTGAAGTTGA
CCGCCTGGGGAGTACGGTCGCAAGATTAAAACTCAAAGGAATTGACGGGGACCCGC
ACAAGCGGTGGATGATGTGGATTAATTCGATGCAACGCGAAAAACCTTACCTACCCTT
GACATGGTCGGAATCCTGCTGAGAGGCGGGAGTGCTCGAAAGAGAACCGGCGCACA
GGTGCTGCATGGCTGTCGTCAGCTCGTGTCGTGAGATGTTGGGTTAAGTCCCGCAAC
GAGCGCAACCCTTGTCCTTAGTTGCTACGCAAGAGCACTCTAAGGAGACTGCCGGTG
ACAAACCGGAGGAAGGTGGGGATGACGTCAAGTCCTCATGGCCCTTATGGGTAGGG
CTTCACACGTCATACAATGGTCGGAACAGAGGGTTGCCAACCCGCGAGGGGGAGCTA
ATCCCAGAAAACCGATCGTAGTCCGGATTGCACTCTGCAACTCGAGTGCATGAAGCTG
GAATCGCTAGTAATCGCGGATCAGCATGCCGCGGTGAATACGTTCCCGGGTCTTGTAC
ACACCGCCCGTCACACCATGGGAGTGGGTTTTACCAGAAGTGGCTAGTCTAACCGCA
AGGAGGACGGTCACCACGGTAGGATTCATGACTGGGGTGAA-3'